

ОЦІНКА СТІЙКОСТІ ЗМІН КОМПОНЕНТІВ ІНТЕРНАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У РЕЗУЛЬТАТІ ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОРСЬКОЇ ПРОГРАМИ

Кетлер-Митницька Тетяна

комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради,
м. Запоріжжя, Україна

catmeatt@gmail.com

ORCID : <https://orcid.org/0000-0002-1665-4282>

Мета. У статті описано результати експериментального дослідження, спрямованого на оцінку стійкості змін компонентів інтернальності студентів-психологів через 3 роки після впровадження авторської програми.

Методи. З метою оцінки сформованості компонентів інтернальності використано опитувальники «Локус контролю» (у модифікації О. Ксенофонтової), «Самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії» (за М. Фетискіним, В. Козловим, Г. Мануйловим), «Здатність до прогнозування» (Л. Регуш), «Тест атрибутивних стилів» (Л. Рудіна), «Шкала контролю за дією» (Ю. Куль в адаптації С. Шапкіна), «Стиль саморегуляції поведінки – ССП-98» (В. Моросанова). Для порівняння отриманих результатів застосовано t-критерій Стьюдента.

Результати. За даними зіставлення трьох замірів (до впровадження, після впровадження та через 3 роки після впровадження авторської програми), в експериментальній групі найбільшою мірою підвищився усереднений показник регулятивного компоненту інтернальності. Проте його зростання, дуже інтенсивне у період впровадження програми, в подальшому уповільнилося. Позитивні зміни когнітивного компоненту були менш вираженими, але більш рівномірними. Показник особистісного компоненту зріс за час формувального експерименту, але за наступні 3 роки незначно знизився порівняно з рівнем другого заміру. В цілому, за всіма компонентами інтернальності членів експериментальної групи усереднений показник, отриманий в результаті остаточної діагностики, перевищував результати першого заміру. Застосування t-критерія Стьюдента довело статистичну значущість виявлених позитивних змін. В контрольній групі зміни усереднених показників компонентів інтернальності є незначними та не мають статистичної значущості.

Висновки. Отримані дані дозволяють дати позитивну оцінку стійкості змін компонентів інтернальності майбутніх психологів в результаті впровадження авторської програми «Формування інтернальності майбутніх

психологів як чинника готовності до особистісно-професійного саморозвитку». На відміну від членів контрольної групи, ті студенти, з якими було проведено розвивальні заняття, протягом трьох років після впровадження програми посилили інтернальні прояви.

Ключові слова: інтернальність, компоненти інтернальності, авторська програма, майбутні психологи, стійкість змін.

Tetiana Ketler-Mytnytska. Assessment of the stability of changes in the future psychologists' internality components as a result of the author's program implementation.

Purpose. The article describes the results of an experimental study aimed at assessing the stability of changes in the future psychologists' internality components in 3 years after the author's program implementation.

Methods. In order to assess the internality's components formation were used questionnaires "Locus of Control" (modified by O. Xenofontova), "Self-assessment of the ontogenetic reflection level" (by M. Fetiskin, V. Kozlov, G. Manuilov), "Ability to predict" (L. Regush), "Attributive styles test" (L. Rudina), "Scale of over action control" (Yu. Kul in the adaptation of S. Shapkin), "Behavioral self-regulation style - SSP-98" (V. Morosanova). Student's t-test was used to compare the obtained results.

Results. According to the comparison of three measurements (before implementation, after implementation, and 3 years after the implementation of the author's program), in the experimental group the average indicator of the internality's regulatory component increased the most. However, further its growth, which was very intensive during the implementation of the program, slowed down a bit. Positive changes in the cognitive component were less pronounced but more uniform. The indicator of the personal component increased during the formative experiment, but over the next 3 years decreased slightly compared to the second measurement level. In general, for all internality components of the experimental group members, the average value obtained as a result of the final diagnosis exceeded the results of the first measurement. The application of Student's t-test proved the statistical significance of the identified positive changes. In the control group, the changes in the average indicators of internality components are insignificant and have no statistical significance.

Conclusions. The obtained data allow assessing positively the stability of changes in the future psychologists' internality components as a result of the author's program "Formation of internality of future psychologists as a factor of readiness for personal and professional self-development." In contrast to the members of the control group, those students with whom developmental classes were conducted, intensified internal manifestations within three years after the implementation of the program.

Key words: internality, components of internality, author's program, future psychologists, stability of changes.

Вступ. На цей час зберігає актуальність проблема оцінки віддалених результатів психологічного впливу, адже стійкість набутих особистісних змін є важливішим критерієм ефективності будь-яких психологічних інтервенцій. Я. Чаплак (2011: 136) всі спричинені впливом трансформації поділяє за стійкістю на короткотривалі та довготривалі. С. Ніколаєнко та Св. Ніколаєнко (2011: 8) вважають, що тривалі результати передбачають глибшу зміну психічних регуляторів поведінки, думок та почуттів за умов свідомих зусиль самого клієнта. Як зазначає Н. Афанасьєва (2015: 9), стійкість, тривалість і значущість перетворень у житті людини після психологічного впливу є змінною, без якої неможливо дати оцінку його успішності. Адже симптоматичне покращення стану клієнта не є визначальним критерієм. Міцність набутих поведінкових форм, переконань, підходів до сприймання себе та ситуації свідчить про зміни в структурі особистості, впровадження нового досвіду в структуру Я, тобто про глибоке розв'язання проблематики клієнта в процесі психологічного консультування (Афанасьєва, 2017: 221–226). С. Кузікова застосовує цей принцип оцінки ефективності до психокорекції та наполягає на доцільності відкладеної перевірки її результатів. За умов достатньої вмотивованості клієнта відбувається поступовий перехід корекції в самокорекцію, яка передбачає самостійну роботу над собою. Без такого переходу відсутність зовнішніх проявів проблем може бути тимчасовою (Кузікова, 2020: 29–30).

Водночас, як показав огляд вітчизняної наукової літератури, у сучасній психології недостатньо поширені пролонговані дослідження щодо відстеження подальшої динаміки змін, досягнутих в результаті різних видів психологічної інтервенції.

У зв'язку з вищесказаним ми вирішили виміряти стійкість змін такої професійно важливої властивості майбутніх психологів, як інтернальність. Поняття інтернальності ввів у науковий обіг Дж. Роттер в якості одного з полюсів локусу контролю. Цей конструкт розроблено автором у межах теорії соціального наочіння для пояснення впливу минулого досвіду на очікування щодо ймовірності отримання бажаного підкріплення у майбутньому (Rotter, 1982). Особи з внутрішнім локусом (інтернали) схильні пов'язувати очікувані результати з власними діями, тоді як особи із зовнішнім локусом (екстернали) пояснюють ймовірність досягнення позитивних

або негативних результатів з впливом авторитетних людей або обставин (Rotter, 1966).

Сучасні емпіричні дослідження довели, що інтернальність суттєво впливає на успішність особистісно-професійного становлення майбутніх психологів, оскільки має важливе значення для формування їх «м'яких навичок», емоційної обізнаності (Гайсонюк, Зелінська, 2021: 61), а також – життєстійкості, опору стресам (Педоренко, 2021: 116). За даними D.M. Curíс, I.V. Petrovíс та M. Vukelićс (2018), інтернальність студентів-психологів як загальний показник передбачуваного професійного успіху посилює активність їх поведінки та сприяє професійній самореалізації.

Нами було обґрунтовано виділення в структурі інтернальності майбутніх психологів трьох компонентів: когнітивного (інтернальні атрибуції, тобто пояснення успіхів та невдач внутрішніми причинами), особистісного (інтернальні якості, зокрема відповідальність та самостійність) та регулятивного (інтернальна поведінка, здатність до саморегуляції та подолання труднощів).

З метою стимулювання інтернальності нами розроблено та впроваджено авторську програму «Формування інтернальності майбутніх психологів як чинника готовності до особистісно-професійного саморозвитку». Основою авторської програми стала модель формування інтернальності як чинника готовності майбутніх психологів до особистісно-професійного саморозвитку, яка передбачає вплив компонентів інтернальності на компоненти готовності студентів-психологів до саморозвитку (Кетлер-Митницька, 2019). Програма включає в себе два напрями діяльності: заняття психологічного тренінгу з елементами інформаційних повідомлень та засідання студентського дискусійного клубу «Self-made man: практика інтернальності» (Кетлер-Митницька, 2020).

Діагностика, здійснена після впровадження програми, засвідчила зростання показників всіх компонентів інтернальності. Емпіричної перевірки вимагало питання, чи збереглися позитивні зрушення на цей час.

У цій статті увагу сфокусовано на змінах компонентів інтернальності; дані щодо динаміки компонентів готовності майбутніх психологів до особистісно-професійного саморозвитку буде висвітлено в інших публікаціях.

Мета статті – дати оцінку стійкості змін компонентів інтернальності студентів-психологів через 3 роки після впровадження авторської програми.

Метою дослідження обумовлено такі завдання:

1) обґрунтувати значущість формування інтернальності як сталої особистісної властивості майбутніх психологів;

2) порівняти результати виміру сформованості компонентів інтернальності до, після та через 3 роки після впровадження авторської програми;

3) виявити стійкість позитивних змін компонентів інтернальності, досягнутих за час впровадження авторської програми.

Методи та процедура дослідження. З метою оцінки сформованості компонентів інтернальності використано опитувальники «Локус контролю» (у модифікації О. Ксенофонтової), «Самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії» (за М. Фетискіним, В. Козловим, Г. Мануйловим), «Здатність до прогнозування» (Л. Регуш), «Тест атрибутивних стилів» (Л. Рудіна), «Шкала контролю за дією» (Ю. Куль в адаптації С. Шапкіна), «Стиль саморегуляції поведінки – ССП-98» (В. Моросанова). Для порівняння результатів здійснених замірів застосовано t-критерій Стьюдента.

Експериментальне дослідження проведене на базі Класичного приватного університету (м. Запоріжжя), Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля (м. Сєверодонецьк), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ) (Кетлер-Митницька, 2020).

Процедура дослідження включала три етапи: в 2018-2019 н.р. – проведення першого та другого замірів відповідно до та після впровадження авторської програми «Формування інтернальності майбутніх психологів як чинника готовності до особистісно-професійного саморозвитку»; в 2021-2022 н.р. – проведення третього заміру. Таким чином, оцінку стійкості виявлених змін компонентів інтернальності студентів-психологів здійснено на основі зіставлення результатів трьох замірів: до формувального експерименту, одразу після формувального експерименту, через 3 роки після формувального експерименту.

У дослідженні 2018-2019 н.р. взяли участь 64 студенти спеціальності 053 Психологія, з них 32 особи увійшло до складу

експериментальної, 32 – контрольної групи. В 2021-2022 н.р. кількість учасників дослідження зменшилася з 64 до 58 осіб (30 – члени експериментальної, 28 – контрольної групи) у зв'язку з відрахуванням та переведенням.

Обговорення результатів. Після проведення останнього, третього заміру було обчислено усереднені показники кожного компоненту інтернальності членів експериментальної та контрольної груп. Динаміку компонентів інтернальності членів експериментальної групи показано на рисунку 1.

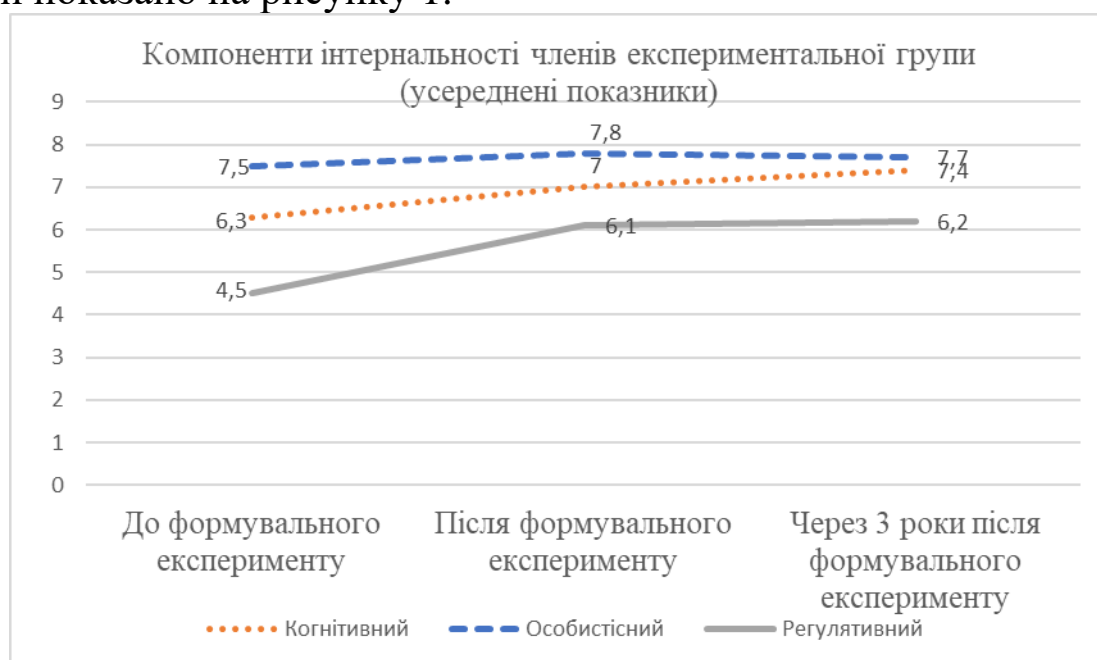

Рис. 1. Зміни компонентів інтернальності членів експериментальної групи

Як свідчить рис. 1, до формувального експерименту найнижчий усереднений показник (4,5) мав регулятивний компонент інтернальності. Це означає, що більшість опитаних були недостатньо готовими до подолання труднощів, не вміли планувати діяльність та оперативно реагувати на невдачі, не володіли навичками саморегуляції. На другому місці за рівнем сформованості знаходився когнітивний компонент інтернальності: студенти характеризувалися епізодичною здатністю до усвідомлення внутрішніх причин як успіхів, так і невдач, схильністю до рефлексії та антиципації. Найкраще розвиненим виявився особистісний компонент інтернальності: майбутні психологи показали достатню готовність брати на себе відповідальність за результати спілкування та навчально-професійної діяльності.

За результатами зіставлення трьох наборів даних, найбільшою мірою підвищився усереднений показник регулятивного компоненту інтернальності членів експериментальної групи – на 1,7 бал (з 4, 5 до 6,2). Ці позитивні зміни відбувалися нерівномірно: бурхливий зріст (на 1,6 балів) припав на період формувального експерименту, оскільки при розробці його програми найбільшу увагу було приділено стимулюванню саме цього компоненту. За наступні роки вектор змін не змінився, водночас їх динаміка суттєво уповільнилася. Це можна пояснити тим, що в умовах ускладнення змісту фахових дисциплін та практичної підготовки майбутнім психологам стало важче самостійно планувати свою діяльність та контролювати її результати. Не зважаючи на це, кількість студентів з високими показниками саморегуляції та контролю за дією протягом трьох років продовжувала повільно зростати.

Позитивні зміни когнітивного компоненту інтернальності членів експериментальної групи характеризуються більшою рівномірністю. В цілому усереднений показник зріс на 1,1 бал (з 6,3 до 7,4): за час впровадження програми – на 0,7 балів, за наступні 3 роки – ще на 0,4 бали. Можна зробити висновок, що під час формувального експерименту студенти успішно засвоїли навички аналізу причинно-наслідкових зв'язків між власними вчинками та отриманими результатами, після чого стали активно використовувати їх у подальшому житті. В цілому, у студентів покращилися показники інтернальності досягнень та невдач, рефлексії минулого досвіду.

Хоч в цілому загальний показник особистісного компоненту інтернальності членів експериментальної групи має позитивну динаміку (збільшення на 0,2 бали з 7,5 до 7,7), його зміни виявилися дещо неоднозначними. Усереднений показник цього компоненту за час формувального експерименту зріс на 0,3 (з 7,5 до 7,8), але за наступні 3 роки знизився на 0,1 (до 7,7). На підставі досить оптимістичних результатів першого заміру було прийняте рішення спрямувати програму експерименту лише на закріплення інтернальних якостей студентів, а не на їх активне формування. Можна припустити, що це призвело до недостатньо глибокого засвоєння майбутніми психологами інтернальних установок та переконань, у зв'язку з чим не всі виявилися готовими до прийняття відповідальності за деякі помилки під час першого професійного

досвіду. Водночас, у більшості студентів позитивні зміни показників цього компоненту продовжилися.

За допомогою t-критерія Стьюдента було порівняно результати першого та другого ($t = 2,348$ при $p \leq 0,05$), другого та третього ($t = 1,987$ при $p \leq 0,01$) замірів усереднених показників компонентів інтернальності членів експериментальної групи, яке довело статистичну значущість та достатню стійкість виявлених позитивних змін. Дослідження також показало, що зміни загальних показників компонентів інтернальності в експериментальній та контрольній групах значуще відрізняються.

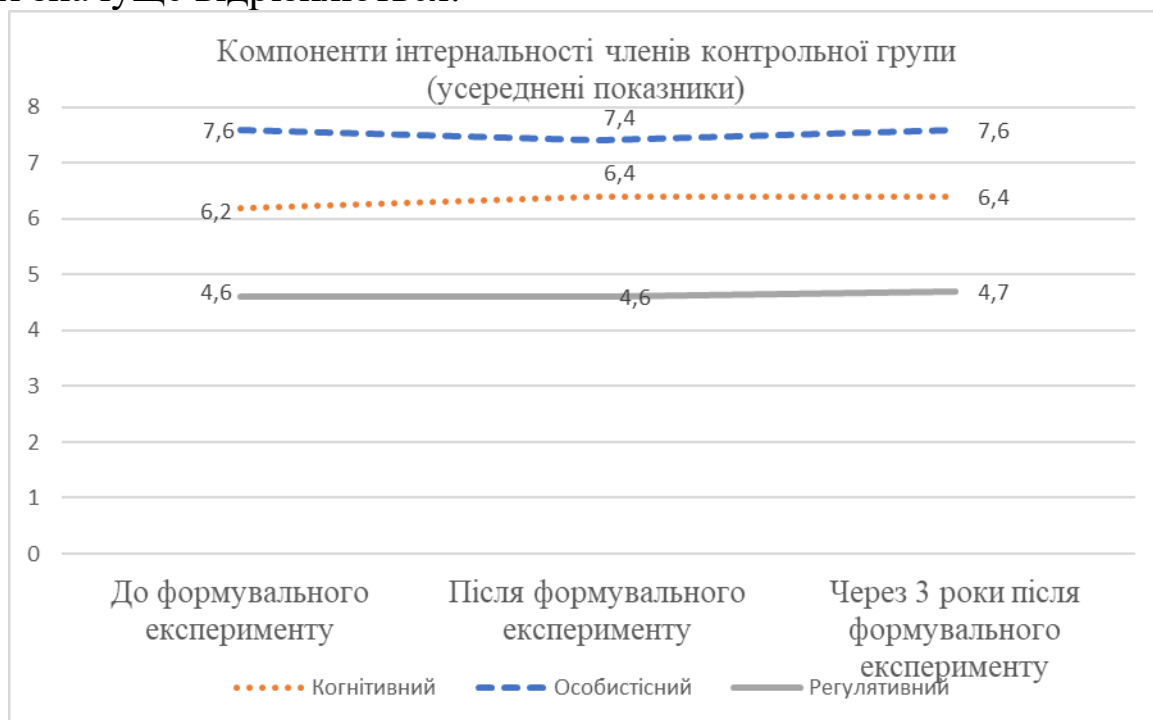

Рис. 2. Зміни компонентів інтернальності членів контрольної групи

Як бачимо на рис. 2, до початку формування експерименту усереднені показники компонентів інтернальності членів контрольної групи суттєво не відрізнялися від показників експериментальної групи. За час дослідження відбулася деяка позитивна динаміка показника когнітивного компоненту студентів з контрольної групи: в цілому він зріс на 0,2 бали (з 6,2 до 6,4), при чому ці зміни припали лише на період формування експерименту. Усереднений показник регулятивного компоненту не змінювався під час формування експерименту, а за наступні 3 роки зріс на 0,1 (з 4,6 до 4,7). Загальний показник особистісного компоненту на момент другого заміру знизився з 7,6 до 7,4, але на момент третього заміру знов дорівнював 7,6. Таким чином, зафіксовані зміни усереднених показників членів

контрольної групи є незначними та непослідовними. Як засвідчило застосування t-критерія Стьюдента, вони не мають статистичної значущості.

В цілому, за всіма компонентами інтернальності членів експериментальної групи усереднений показник, отриманий в результаті остаточної діагностики, перевищував результати першого заміру. Це дає можливість дати позитивну оцінку стабільності змін компонентів інтернальності після впровадження авторської програми. Подібний підхід до оцінювання довготривалих особистісних змін використали Elsner, Wolfsberger, Srp, Windsheimer, Becker, Jacobi, Kathmann та Reuter (2020) при вивченні стійкості результатів когнітивно-поведінкової терапії після її припинення; науковці визначили стабільність як відсутність істотного погіршення.

Отримані нами дані щодо достатньої стабільності інтернальності як особистісної властивості узгоджуються з результатами дослідження R. Elkins, S. Kassenboehmer та S. Schurer (2017: 37), які встановили, що рівень локусу контролю не зазнає у юності істотних змін. Винятком є суттєве погіршення здоров'я з симптоматикою сильного болю, яке посилює тенденції до екстернальності. Як встановило дослідження S. Nowicki, G. Ellis, Y. Ples-Caven, S. Gregory та J. Golding (2018), в молодості відносна стабільність локусу контролю в часі зберігається, хоча на цю властивість починають впливати серйозні стресори, зокрема складності у стосунках з подружжям, друзями та сім'єю, фінансові труднощі та проблеми на роботі, а також важкі захворювання.

Висновки і перспективи. Отримані дані дозволяють дати позитивну оцінку стійкості змін компонентів інтернальності майбутніх психологів в результаті впровадження авторської програми «Формування інтернальності майбутніх психологів як чинника готовності до особистісно-професійного саморозвитку». На відміну від членів контрольної групи, ті студенти, з якими було проведено розвивальні заняття, протягом трьох років після впровадження програми посилили інтернальні прояви. Найбільше позитивних змін зафіксовано у показниках регулятивного компоненту. Досить стійку позитивну динаміку також мали усереднені показники когнітивного та особистісного компонентів інтернальності. Отже, сформовані паттерни інтернальної поведінки, а також інтернальні переконання та якості можна віднести до стійких позитивних особистісних

перетворень. Вважаємо цінним результатом пролонгованого дослідження емпіричне підтвердження довготривалого ефекту застосування спеціально організованої тренінгової роботи та засідань дискусійного клубу як засобів стимулювання інтернальності майбутніх психологів.

Перспективи подальших досліджень полягають в експериментальному вивченні психологічних механізмів особистісного компонента інтернальності майбутніх психологів у контексті професіоналізації.

Література

1. Афанасьєва, Н.Є. (2015). Проблема емпіричного дослідження в контексті психологічного консультування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*, 5, 7–11.
2. Афанасьєва, Н.Є. (2017). *Психологічне консультування представників екстремальних професій: теорія, методологія, практика* : монографія. Харків : НУЗЦУ.
3. Гайсонюк, Н.А., Зелінська, В.В. (2021). Особливості емоційної обізнаності в юнацькому віці (на прикладі студентів різних спеціальностей). *Виміри особистісних трансформацій: матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Ніжин, 6 жовтня 2021 року) / Т. М. Титаренко (голов. ред.) та ін.* Київ : ІСПП НАПН України. С. 59–62.
4. Кетлер-Митницька, Т.С. (2020). *Інтернальність як чинник готовності майбутніх психологів до особистісно-професійного саморозвитку* : дис. ...канд. психол. наук : 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ.
5. Кетлер-Митницька, Т.С. (2019). Зміст і результати впровадження програми формування інтернальності як чинника готовності майбутніх психологів до особистісно-професійного саморозвитку. *Проблеми сучасної психології*, 46, 199–219. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2019-46.199-218>
6. Кузікова, С.Б. (2020). *Теорія і практика вікової психокорекції : навчальний посібник*. Суми : Університетська книга.
7. Ніколаєнко, С. & Ніколаєнко, С. (2011). Категорія психологічного впливу в психології. *Світогляд – Філософія – Релігія*, 1, 76–84.
8. Педоренко, В.М. (2021). Психологічні особливості життєстійкості студентської молоді з різним рівнем інтернальності. *Габітус*, 26, 111–116. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.26.20>
9. Чаплак, Я. (2011). Психологічний вплив у науковій психології. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія*, 16(2), 132–145.
10. Curí c, D.M., Petroví c, I.B., & Vukeli' c, M. (2018). Career Ambition as a Way of Understanding the Relation Between Locus of Control and Self-Perceived

Employability Among Psychology Students. *Frontiers in Psychology*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01729>

11. Elkins, R., Kassenboehmer, S., & Schurer, S. (2017). The stability of personality traits in adolescence and young adulthood. *Journal of Economic Psychology*. Volume 60, 37–52. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2016.12.005>

12. Elsner, B., Wolfsberger, F., Srp, J., Windsheimer, A., Becker, L., Jacobi, T., Kathmann, N., & Reuter, B. (2020). Long-Term Stability of Benefits of Cognitive Behavioral Therapy for Obsessive Compulsive Disorder Depends on Symptom Remission During Treatment. *Clinical Psychology in Europe*. 2. <https://doi.org/10.32872/cpe.v2i1.2785>.

13. Nowicki, S., Ellis, G., Iles-Caven, Y., Gregory, S., & Golding, J. (2018). Events associated with stability and change in adult locus of control orientation over a six-year period. *Personality and Individual Differences*. Volume 126, 85–92. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.01.017>

14. Rotter, J.B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychol. Monogr.* V. 80. № 1, 11–28.

15. Rotter, J.B. (1982). The development and applications of social learning theory: Selected papers. New York : Praeger.

References

1. Afanasieva, N.Ie. (2015). Problema empirochnoho doslidzhennia v konteksti psykholohichnoho konsultuvannia [The problem of empirical research in the context of psychological counseling]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia : Psykholohichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Psychological Sciences*. Vyp. 5, 7–11 [in Ukrainian].

2. Afanasieva, N.Ie. (2017). Psykholohichne konsultuvannia predstavnykiv ekstremalnykh profesii: teoriia, metodolohiia, praktyka : monohrafiia [Psychological counseling of representatives of extreme professions: theory, methodology, practice: monograph]. Kharkiv : NUZTsU [in Ukrainian].

3. Haisoniuk, N.A., Zelinska, V.V. (2021). Osoblyvosti emotsiinoi obiznanosti v yunatskomu vitsi (na prykladi studentiv riznykh spetsialnostei) [Features of emotional awareness in adolescence (on the example of students of different specialties)]. *Vymiry osobystisnykh transformatsii: materialy IV Vseukrainskoho naukovo-praktychnoho seminaru – Dimensions of personal transformations: materials of the IV All-Ukrainian scientific-practical seminar* (Nizhyn, 10.06.2021) / Ed. T.M. Tytarenko. Kyiv : ISPP NAPN Ukrainy, 59–62 [in Ukrainian].

4. Ketler-Mytnytska, T.S. (2020). Internalnist yak chynnyk hotovnosti maibutnykh psykholohiv do osobystisno-profesiinoho samorozvytku [Internality as a factor of future psychologists' readiness for personal and professional self-development] . *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

5. Ketler-Mytnytska, T.S. (2019). Zmist i rezultaty vprovadzhennia prohramy formuvannia internalnosti yak chynnyka hotovnosti maibutnykh psykholohiv do osobystisno-profesiinoho samorozvytku [The content and results of the program of internality formation as a factor of future psychologists' readiness for personal and

professional self-development]. *Problemy suchasnoi psykholohii : zbirnyk naukovykh prats – Problems of modern psychology: a collection of scientific works*, 46, 199–219 [in Ukrainian].

6. Kuzikova, S.B. (2020). Teoriia i praktyka vikovoi psykhhokorektsii [Theory and practice of age psychocorrection]. Sumy : Universytetska knyha [in Ukrainian].

7. Nikolaienko, S. & Nikolaienko, S. (2011). Katehoriia psykholohichnoho vplyvu v psykholohii [Category of psychological influence in psychology]. *Svitohliad – Filosofiia – Relihiia : zb. nauk. pr. – Worldview – Philosophy – Religion : a collection of scientific works*, 1, 76–84 [in Ukrainian].

8. Pedorenko, V.M. (2021). Psykholohichni osoblyvosti zhyttiistiikosti studentskoi molodi z riznym rivnem internalnosti [Psychological features of the vitality of student youth with different levels of internality]. *Habitus – Habitus*, 26, 111–116 <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.26.20> [in Ukrainian].

9. Chaplak, Ya. (2011). Psykholohichni vplyv u naukovii psykholohii [Psychological influence in scientific psychology]. *Zbirnyk naukovykh prats: filosofiia, sotsiologiia, psykholohiia – Collection of scientific works: philosophy, sociology, psychology*, 16(2), 132–145 [in Ukrainian].

10. Curić, D.M., Petrović, I.B., & Vukelić, M. (2018). Career Ambition as a Way of Understanding the Relation Between Locus of Control and Self-Perceived Employability Among Psychology Students. *Frontiers in Psychology*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01729>

11. Elkins, R., Kassenboehmer, S., & Schurer, S. (2017). The stability of personality traits in adolescence and young adulthood. *Journal of Economic Psychology*. Volume 60, 37–52. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2016.12.005>

12. Elsner, B., Wolfsberger, F., Srp, J., Windsheimer, A., Becker, L., Jacobi, T., Kathmann, N. & Reuter, B. (2020). Long-Term Stability of Benefits of Cognitive Behavioral Therapy for Obsessive Compulsive Disorder Depends on Symptom Remission During Treatment. *Clinical Psychology in Europe*. 2. <https://doi.org/10.32872/cpe.v2i1.2785>

13. Nowicki, S., Ellis, G., Iles-Caven, Y., Gregory, S., & Golding, J. (2018). Events associated with stability and change in adult locus of control orientation over a six-year period. *Personality and Individual Differences*. Volume 126, 85–92. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.01.017>

14. Rotter, J.B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychol. Monogr.* V. 80. № 1, 11–28.

15. Rotter, J.B. (1982). The development and applications of social learning theory: Selected papers. New York : Praeger.

Received: 10.05.2022

Accepted: 24.05.2022